

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

УДК 316.774:355.01 “2014/2026”

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.2.2/10>

Богайчук В. Ж.

<https://orcid.org/0000-0003-4977-5870>

Національний університет оборони України

Чернобай О. Ю.

<https://orcid.org/0000-0001-9970-5534>

Національний університет оборони України

Сіманський Д. А.

<https://orcid.org/0009-0003-4882-8309>

Національний університет оборони України

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ У СУЧАСНИХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТАХ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО, ІЗРАЇЛЮ ТА УКРАЇНИ

Стаття присвячена вичерпному, багатовимірному аналізу еволюції та трансформації систем стратегічних комунікацій збройних сил у контексті сучасних воєнних конфліктів першої чверті XXI століття. У дослідженні концептуалізується остаточний перехід інформаційного простору зі статусу допоміжної сфери забезпечення бойових дій у повноцінний, рівнозначний суходолу, морю, повітрю, космосу та кіберпростору операційний домен. Здійснено глибокий порівняльний аналіз доктринальних підходів, нормативно-правового регулювання та практичного досвіду реалізації комунікаційних стратегій трьох ключових макромоделей: демократичної моделі держав-членів НАТО (на прикладі Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Німеччини та Канади), гібридної моделі управління інформаційним простором Держави Ізраїль (на тлі операції «Залізні мечі» 2023–2026 років) та унікальної інноваційної моделі інформаційного протистояння Збройних Сил України під час повномасштабної російсько-української війни. Обсяг матеріалу дозволяє простежити еволюцію від класичних зв'язків з громадськістю до комплексних інформаційних та психологічних операцій.

Доведено, що фундаментом комунікаційної філософії Північноатлантичного Альянсу є принцип демократичного цивільного контролю, підзвітності суспільству та довіра як абсолютний «центр тяжіння» інформаційних операцій. Особливу увагу приділено феномену українських стратегічних комунікацій, які характеризуються високим рівнем децентралізації за умови збереження єдиного стратегічного задуму, глибокою інтеграцією горизонтальних мереж громадянського суспільства з вертикаллю державного управління, а також безпрецедентним рівнем технологічної адаптивності. Досліджено новітні тенденції 2024–2026 років, зокрема: вплив міграції критичних державних та військових баз даних у хмарні середовища глобальних транснаціональних корпорацій на інформаційний суверенітет держави; імплементацію систем штучного інтелекту для аналізу нарративів, протидії когнітивним загрозам (операції впливу, «LLM-грумінг») та автоматизованого генерування контенту; використання масованих дронових атак та візуальних доказів кінетичного ураження як інструменту формування стратегічних нарративів у рамках концепції «візуальної війни». Обґрунтовано нагальну необхідність імплементації Україною передових доктринальних стандартів НАТО з одночасним збереженням власної технологічної та організаційної гнучкості, набутої

в екстремальних умовах тотальної війни на виживання. Запропоновано конкретні напрями подальшої інституціоналізації інформаційно-медійної компоненти сил оборони України з урахуванням викликів комунікаційного виснаження суспільства.

Ключові слова: *стратегічні комунікації, зв'язки з громадськістю, інформаційні операції, когнітивний домен, кризові комунікації, інформаційна безпека, інформаційні кампанії, соціальні комунікації, взаємодія з медіа.*

Постановка проблеми. Парадигма сучасного збройного протиборства на початку третього десятиліття XXI століття зазнала фундаментальних, структурних і безповоротних змін. Протягом останніх років відбулася остаточна й беззаперечна трансформація інформаційного простору з допоміжної сфери, що традиційно виконувала виключно сервісну функцію медійного супроводу військових операцій, у повноцінний, глибоко інтегрований та самостійний домен ведення бойових дій. Сьогодні світова військова наука та практика визнають когнітивний простір такою ж стратегічною ареною конфлікту, як традиційні фізичні виміри: суходіл, море, повітря, космос, а також технологічний кіберпростір [1; 4]. В умовах тотальної цифровізації глобального суспільства, безпрецедентної швидкості передачі даних та стирання кордонів між національними інформаційними полями, комунікаційна компонента збройних сил еволюціонувала в надзвичайно потужний некінетичний інструмент досягнення стратегічних воєнно-політичних цілей.

Аналіз перебігу сучасних воєнних конфліктів, починаючи від антитерористичних кампаній і закінчуючи високоінтенсивними війнами в Україні та Секторі Гази, неспростовно доводить одну ключову аксіому: перемога на фізичному полі бою, досягнута виключно шляхом кінетичного знищення потенціалу противника, більше не гарантує досягнення стійкого стратегічного та політичного успіху. Цей успіх є неможливим, якщо кінетична перемога не супроводжується і не підкріплюється перемогою у свідомості людей. Цільовими аудиторіями такого когнітивного впливу виступають як власне населення держави, що воює, так і міжнародна спільнота, еліти країн-партнерів, а також населення та центри ухвалення рішень країни-супротивника [1;4]. У сучасних доктринах провідних держав інформаційний вплив не просто супроводжує військові дії, він часто переде їм, готуючи оперативне середовище, або ж, у рамках гібридних стратегій, навіть повністю замінює безпосереднє збройне зіткнення, формуючи новий тип конфліктів, де «центром тяжіння» стає абсолютна довіра аудиторії та легітимність дій збройних сил [1;5].

Водночас, опинившись в умовах безпрецедентної за масштабами, інтенсивністю та жорстокістю повномасштабної збройної агресії російської федерації, українська система стратегічних комунікацій та державного управління загалом зіткнулася з викликами, які не мають аналогів у сучасній світовій військовій історії. Необхідність одночасно, в режимі реального часу, підтримувати високий морально-психологічний стан власної нації, безперервно мобілізувати міжнародну військову, фінансову та політичну підтримку, ефективно протидіяти багатомільярдній, інституційно розгалуженій машині російської пропаганди і при цьому неухильно дотримуватися суворих вимог операційної безпеки вимагає постійного переосмислення наявних підходів та генерування нових смислів [1; 7].

Відтак, надзвичайно важливим науковим і глибоко практичним завданням постає системний, критичний аналіз передового досвіду організації та ведення комунікаційної діяльності збройних сил провідних держав світу. З огляду на стратегічний курс України на євроатлантичну інтеграцію, першочерговий інтерес становить вивчення демократичної комунікаційної моделі країн-членів НАТО. З іншого боку, перебування України в стані екзистенційної війни робить критично необхідним вивчення досвіду Держави Ізраїль, яка десятиліттями функціонує в умовах перманентного збройного конфлікту та розробила унікальну гібридну модель контролю інформаційного простору. Синтез цих знань з метою їх критичної оцінки та адаптації до унікальних реалій функціонування сил оборони України є запорукою побудови стійкої національної архітектури інформаційної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку стратегічних комунікацій у військовій сфері перебуває у постійному фокусі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, аналітичних центрів та військових інституцій. Теоретичні засади медіатизації війни та концептуалізацію стратегічних комунікацій як критично важливого інструменту забезпечення національного виживання глибоко дослідили шведські вчені П.-Е. Нільссон (P.-E. Nilsson) та І. Екман (I. Ekman) з Шведського агентства оборонних

досліджень (FOI). У своїй фундаментальній праці «Be Brave Like Ukraine: Strategic Communication and the Mediatization of War» (2024) вони структурують український інформаційний спротив через призму теорії військових інновацій [7; 8]. Дослідники визначили сучасний етап розвитку збройних конфліктів як перехід до третьої фази медіатизації – так званої «Arrested War» (приборкана або затримана війна), яка характеризується тим, що уряди та оборонні відомства змушені діяти в умовах неконтрольованого хаосу глобальних соціальних платформ, намагаючись адаптувати їх для отримання стратегічної переваги над супротивником [7].

Інституційний розвиток та функціональні особливості інформаційно-медійної компоненти Збройних Сил України, а також складні питання інтеграції стандартів НАТО в національне законодавче поле детально розглядаються в актуальних роботах українських дослідників, зокрема Р. Поронюка та О. Гапєєвої (2024). Їхні дослідження акцентують увагу на історичному процесі формування системи під час особливого періоду та виявляють низку інституційних бар'єрів, таких як дублювання функцій моніторингу та комунікації різними відомствами [2]. Проблематика військових інновацій ширше розкривається у працях М. Горовіца (M. Horowitz) та Ш. Піндік (S. Pindyck), чия теорія військових інновацій слугує методологічною базою для аналізу адаптації збройних сил до новітніх технологій, зокрема безпілотних систем та засобів радіоелектронної боротьби [9].

Окремим, інноваційним напрямом досліджень є концептуалізація феномену «візуальної війни». Аналіз візуалізації бойових дій на прикладі високоінтенсивних конфліктів в Україні та Секторі Гази представлений у новітніх наукових розвідках із залученням теорії фреймінгу та доктрини «Strike, Show, and Tell» (Вдар, Покажи та Розкажи). Ці праці доводять, що камери на полі бою стали не просто засобами фіксації, а повноцінною зброєю нарративного впливу [9]. Специфіка управління дискурсом та використання антикризових комунікацій в умовах гібридних загроз задля підтримки високої репутації військового командування та міжнародної легітимності висвітлюється в роботах румунського дослідника К. Замфіреску (2025), який аналізує риторику українського військового керівництва [11].

Неабияку цінність для розуміння психологічних наслідків функціонування суспільства в умовах тотальної війни та жорсткої військо-

вої комунікації становлять дослідження ізраїльських соціологів та психологів. Праці, що базуються на салютогенній теорії А. Антоновського (A. Antonovsky), зокрема концепції «почуття зв'язності», демонструють, як споживання медіа та довіра до державних інституцій впливають на рівень стресу та вигорання серед цивільного населення і спеціалістів першої лінії реагування під час операції «Залізні мечі» [12;13].

Крім того, критичну вагу мають новітні аналітичні звіти щодо технологічної трансформації комунікацій. Зокрема, дослідження Центру міжнародного управління інноваціями (CIGI, 2025 р.) під авторством М. Падалко глибоко розкриває використання систем штучного інтелекту в інформаційній обороні України та формуванні стратегічного таргетування [15]. Дослідження Центру передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО (NATO StratCom COE) фіксують перехід до нових доктринальних стандартів Альянсу [16].

Попри наявність ґрунтовних праць, які розкривають окремі аспекти військових комунікацій, невирішеною частиною загальної наукової проблеми залишається очевидна відсутність комплексного, вичерпного компаративного аналізу. Бракує досліджень, які б синтезували оновлені у 2024–2026 роках доктринальні підходи НАТО (зокрема імплементацію AJP-10 та AJP-10.3), еволюцію правових механізмів ізраїльської військової цензури в умовах кризи та новітні екзистенційні технологічні виміри (масова міграція у хмарні обчислення, інституалізація штучного інтелекту) українського комунікаційного спротиву в єдину, цілісну аналітичну парадигму.

Постановка завдання. Головною метою цієї статті є комплексне дослідження, систематизація та концептуалізація міжнародного та національного досвіду організації комунікаційної діяльності збройних сил у суворих умовах сучасних високоінтенсивних воєнних конфліктів. Для досягнення зазначеної мети в межах даного дослідження поставлено та вирішено такі ключові завдання:

1. Виокремити, типологізувати та детально схарактеризувати основні глобальні моделі стратегічних комунікацій (демократичну модель країн-членів НАТО та гібридну транзитну модель Держави Ізраїль), виявивши їхні базові філософські принципи, специфічні організаційні структури та нормативно-правові межі функціонування.

2. Проаналізувати глибинний феномен інформаційного спротиву Збройних Сил України та суспільства загалом, дослідивши інноваційні підходи до інтеграції новітніх технологій (глобальні

хмарні сервіси, нейромережі та штучний інтелект) і мережевих горизонтальних суспільних ініціатив у вертикаль оборонного відомства.

3. Дослідити операційний вимір концепції «візуальної війни» та оцінити критичний вплив медіатизації збройної боротьби на формування світової громадської думки та поведінку противника.

4. Синтезувати проаналізований обсяг міжнародного доктринального та національного емпіричного досвіду для формування аргументованих рекомендацій щодо подальшої інституціоналізації, оптимізації та підвищення загальної ефективності системи стратегічних комунікацій сил оборони України в умовах затяжного конфлікту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасній світовій військовій науці та доктринальній літературі стратегічні комунікації давно вийшли за вузькі межі традиційного розуміння зв'язків з громадськістю (Public Affairs). Вони розглядаються як складне, багаторівневе мистецтво цілеспрямованого дизайну наративів, які через комплексний комунікативний інструментарій адаптивно впливають на сприйняття, переконання та свідомість цільових аудиторій заради досягнення конкретних цілей у соціальних, культурних, політичних чи організаційних системах [4; 5]. Цей процес глибоко, нерозривно пов'язаний із глобальним явищем медіатизації війни.

Згідно з ґрунтовними дослідженнями П.Е. Нільссона та І. Екмана, сучасна масова комунікація у військових конфліктах пройшла еволюційний шлях та перейшла до третьої історичної фази – фази «Arrested War» (затримана, приборкана або стримувана війна) [7; 8]. Ця фаза прийшла на зміну першій фазі «домашньої війни» (характерній для жорстко централізованих державних наративів часів Другої світової війни) та другій фазі «тотальної війни» (епохи цілодобових кабельних новин та славнозвісного «ефекту CNN» періоду війни в Перській затоці 1991 року). У новій цифровій реальності третьої фази уряди, військові інституції та розвідувальні органи змушені оперувати в умовах постійного, неконтрольованого хаосу горизонтальних соціальних платформ. У цьому середовищі легітимність дій держави постійно піддається сумніву та оскаржується мірадами незалежних акторів, а інформаційна монополія уряду є неможливою априорі [7]. Інформація тут стає питанням життя і смерті, а не просто боротьбою за вподобання аудиторії.

Крім того, на стику кінетичних та некінетичних дій виникає потужний концепт «візуальної війни».

В епоху повсюдної, тотальної цифровізації оптичні сенсори та камери – від високотехнологічних військових безпілотників та супутників до звичайних смартфонів цивільного населення – перетворилися з пасивних фіксаторів подій на активних, безпосередніх учасників бойових дій. Сучасна військова доктрина, яку дослідники характеризують формулою «strike, show, and tell» (вдар, покажи та розкажи), перетворює візуальні матеріали на стрижневий елемент військової стратегії та публічного переконання [10]. Публікація невідредагованих відео ураження ворожої техніки з FPV-дронів чи миттєва трансляція наслідків терористичних ракетних ударів по цивільній інфраструктурі виконує функцію не лише об'єктивного інформування. Звертаючись до філософської термінології Жана Бодріяра (Jean Baudrillard), такі візуальні свідчення конструюють «симулякри» війни: віртуальна війна на екранах гаджетів стає для віддаленої глобальної аудиторії єдиним доказом реальності подій на фронті, хоча ця віртуальність глибоко вкорінена у реальні матеріальні страждання [7]. У цьому складному контексті своєчасна стратегічна комунікація перетворюється на зброю стримування противника, інструмент нещадного дипломатичного тиску на міжнародній арені та засіб внутрішньої моральної мобілізації [12].

Аналіз доктринальної бази, філософії управління та практичного досвіду Північноатлантичного Альянсу переконливо засвідчує, що в абсолютній основі його комунікаційної стратегії непорушно лежить фундаментальний принцип демократичного цивільного контролю над збройними силами та їхньої безумовної підзвітності суспільству [1]. На відміну від авторитарних режимів (таких як російська федерація), де інформаційна монополія забезпечується тотальною державною цензурою, репресивним апаратом та знищенням альтернативних думок, демократичні армії країн НАТО змушені щоденно конкурувати за увагу та прихильність аудиторії в умовах жорсткого вільного ринку ідей. Це об'єктивно формує так званий «центр тяжіння» (center of gravity) інформаційної стратегії Альянсу – довгострокову суспільну довіру [1].

У період 2024–2025 років НАТО здійснило безпрецедентний за масштабами крок в інституціоналізації цього стратегічного напрямку. Реагуючи на еволюцію інформаційного середовища, Альянс розробив і затвердив першу у своїй історії фундаментальну доктрину зі стратегічних комунікацій – Allied Joint Publication – AJP-10 та синхронізував її з оновленою союзною спільною доктриною

з військових зв'язків з громадськістю AJP-10.3 [5; 20]. Ключовим, непохитним імперативом цих стратегічних документів є суворе, концептуальне та практичне розмежування між функцією об'єктивного інформування громадськості (Public Affairs) та проведенням інформаційно-психологічних операцій (PsyOps). Категорично та безумовно забороняється використання будь-якого інструментарію зв'язків з громадськістю для введення в оману власного населення або населення дружніх країн-союзниць. Ця чітка розмежувальна лінія є наріжним каменем, що гарантує відсутність прямої політичної чи військової цензури медіаматеріалів з боку посадових осіб НАТО, і забезпечує високий рівень довіри міжнародних медіа до офіційних повідомлень Альянсу [1; 21; 22].

Значну роль у формуванні цих доктринальних підходів відіграє Центр передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО (NATO StratCom

COE) у Ризі. У 2024–2025 роках Центр сфокусувався на розбудові стійкої комунікаційної спільноти, здатної протидіяти ворожому впливу, розробивши новітні навчальні курси з використання штучного інтелекту та запровадивши масштабні навчання «StratCom LiveEX» для відпрацювання міжвідомчої взаємодії в умовах жорсткої інформаційної протидії [16].

Незважаючи на наявність єдиної союзної доктринальної бази, національні комунікаційні моделі провідних країн-членів НАТО мають яскраво виражену специфіку, яка формувалася десятиліттями під впливом унікальних історичних травм, правових традицій та політичної культури. Для систематизації цих критичних відмінностей результати порівняльного дослідження детально наведено у Таблиці 1 [1;6; 24; 25; 26].

Досвід збройних сил США переконливо доводить, що делегування повноважень на опри-

Таблиця 1

Комплексна порівняльна характеристика національних підходів ключових країн НАТО до організації військових комунікацій

Держава	Принцип	Організаційні особливості, інституції та інструменти впливу	Ставлення до прозорості, медіа та внутрішньої аудиторії
США	Технологічне домінування, максимальне розкриття інформації з мінімальною затримкою. Базується на Першій поправці.	Діяльність жорстко регламентується доктриною JP 3-61. Широке застосування інституту «Embedded media» (прикріплені журналісти). Розгалужена система профільної освіти через Інститут оборонної інформації (DINFOS).	Відповідальність доведення необхідності засекречування завжди лежить на військових, а не на медіа. Ризики надмірної прозорості свідомо нівелюються колосальними перевагами суспільної довіри.
Велика Британія	Глибинний когнітивний вплив та концепція «Інтегрованої дії» (нерозривна єдність кінетичних та інформаційних дій).	Інноваційна 77-ма бригада, що є унікальним злиттям фахівців з медіа-операцій, PsyOps, фахівців з кібербезпеки та цивільних маркетологів-резервістів для дій у «сірій зоні».	Унікальна система DSMA-Notice – добровільна джентльменська угода між урядом та медіа щодо запобігання витоку чутливої інформації на засадах довіри та консультацій, без застосування інструментів прямої цензури.
ФРН	Філософія «Внутрішнього лідерства», де солдат сприймається виключно як «громадянин у формі».	Суворе законодавче, конституційне розмежування Public Affairs та PsyOps. Інноваційне використання високоякісних реаліті-шоу на YouTube (наприклад, «Die Rekruten») для залучення рекрутів.	Максимальна прозорість та повна підзвітність парламенту. Збереження довіри суспільства, що історично має надзвичайно сильні пацифістські та антимілітаристські настрої.
Канада	Етичність, інклюзивність та превентивний захист власного когнітивного простору від гібридних втручань.	Концепція «Зайнятість сил у масштабах країни». Високий рівень розвитку тренінгових програм з виявлення та деконструкції дезінформації для особового складу.	Нещодавній досвід гострих інституційних криз (гучний скандал 2020 р. із фейковими листами про «вовків» під час навчань з PsyOps у Новій Шотландії) максимально посилив суспільний контроль за етикою військових комунікацій.

люднення оперативної інформації на тактичний рівень є абсолютно критичним фактором для забезпечення швидкості реагування. В епоху глобальних цифрових мереж будь-який інформаційний вакуум не залишається порожнім – він миттєво заповнюється дезінформацією супротивника [1; 7]. Американська стратегія «Проекції правди» та базовий принцип «комунікація через дію» дозволяють військовим США проактивно формувати глобальний порядок денний, не опускаючись до прямої полеміки з ворожою пропагандою, що лише легітимізувало б її [1].

Водночас, британська модель із її історичною системою DSMA-Notice (Defense and Security Media Advisory Notice) пропонує унікальний баланс між жорсткими вимогами національної безпеки та цінністю свободи преси. Вона діє на засадах добровільних консультацій, що є надзвичайно актуальним і корисним досвідом для вивчення в умовах України [19]. Створення ж 77-ї бригади у Великій Британії яскраво ілюструє нагальну необхідність професіоналізації військових кадрів, здатних вести багатовимірну інформаційну боротьбу в розмитій «сірій зоні» сучасних гібридних загроз [1].

Досвід організації комунікаційної діяльності Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) та цивільних відомств держави, яка від моменту свого заснування функціонує в екстремальних умовах перманентного збройного конфлікту з оточенням, становить особливий, безпрецедентний інтерес. Ізраїльська інформаційна модель за своєю суттю є глибоко гібридною: вона парадоксальним чином поєднує функціонування інститутів вільного, демократичного суспільства з екстраординарними, жорсткими правовими механізмами попередньої державної цензури.

Фундаментом цієї унікальної системи є історичні Правила оборони (надзвичайний стан) 1945 року, які держава Ізраїль успадкувала ще від часів Британського мандата. Ці правила наділяють інститут Військового цензора майже необмеженими, диктаторськими повноваженнями щодо заборони будь-яких публікацій, вилучення друкарського обладнання та закриття редакцій, якщо інформація може зашкодити обороні чи безпеці держави [1]. Проте життєздатність цієї відверто жорсткої норми середини минулого століття в умовах сучасної демократії забезпечується через так звану «Угоду про цензуру» (остання актуальна редакція якої датується 1996 роком). Вона укладена між армією та Комітетом редакторів провідних медіа. Цей неформальний, але дієвий

«суспільний договір» добровільно обмежує цензуру виключно питаннями державної безпеки, повністю ігноруючи політичну критику чи соціальні проблеми, та запроваджує механізм арбітражу через незалежний «Комітет трьох». Відтак, Військова цензура працює як превентивний орган, оперуючи публічним (не секретним) переліком чутливих тем. До нього входять оперативні плани, точне розташування частин, характеристики новітнього озброєння, дані про заручників тощо. Це дозволяє запобігати розголошенню інформації ще до її виходу у світ, що кардинально відрізняє систему від постфактум-відповідальності в більшості західних демократій [1].

Широкомасштабна військова операція «Залізні мечі» (розпочата в жовтні 2023 року у відповідь на безпрецедентну терористичну атаку ХАМАС) піддала цю делікатну систему надзвичайним випробуванням, виявивши низку нових глобальних тенденцій [27; 28; 29]:

По-перше, гостро постала проблема контролю нових, децентралізованих медіа. Незалежні блогери та адміністратори багатотисячних Telegram-каналів не є підписантами угоди з цензурою. Це змусило спеціальні кіберпідрозділи Ізраїлю в режимі 24/7 співпрацювати з адміністраціями транснаціональних технологічних платформ (Meta, Google, TikTok, Telegram) для масового блокування та видалення контенту, що порушує вимоги безпеки [1].

По-друге, безпрецедентна ескалація конфлікту призвела до запровадження державою екстериторіальних заходів впливу. У квітні 2024 року Кнесет ухвалив резонансний «Закон про Аль-Джазіру». Цей нормативний акт надав ізраїльському уряду надзвичайні повноваження закривати офіси, конфісковувати обладнання та блокувати веб-ресурси іноземних мовників, якщо їхня інформаційна діяльність визнається такою, що становить реальну загрозу національній безпеці. Цей крок, який наразі оскаржується правозахисними організаціями у Вищому суді справедливості, створив важливий прецедент: демократична держава фактично легалізувала силові обмеження іноземних проксі-медіа, які діють як інструменти пропаганди та комунікації противника [17; 18].

По-третє, спостерігається надзвичайно жорстке обмеження фізичного доступу незалежних журналістів до поля бою. Оголошення Сектору Гази та прилеглих територій «закритою військовою зоною» повністю заблокувало самостійну роботу преси. Попри численні петиції Асоціації іноземної преси (FPA), Верховний суд Ізра-

їлю послідовно підтримував аргументацію армії щодо фізичної неможливості гарантування безпеки медійників [1]. Це призвело до того, що світ отримував інформацію з анклаву переважно двома шляхами: через жорстко контрольовану систему «прикріплених журналістів» (embedded journalism) ЦАХАЛ, або ж через стрінгерів та цивільних осіб всередині блокади, чії матеріали неможливо незалежно верифікувати. Така ситуація неминуче несе високий ризик втрати державою ініціативи у «візуальній війні» на міжнародній арені [10].

По-четверте, комунікаційний та оперативний вимір війни значно ускладнився фактором безпрецедентної підземної війни. Наявність так званого «метро Гази» – сотень кілометрів глибоких тунелів із системами зв'язку та вентиляції – вимагала від спеціалізованого інженерного підрозділу «Яхалом» (Yahalom) та об'єднаних сил ЦАХАЛ не лише специфічних тактичних дій для їх нейтралізації, а й розробки особливої, надзвичайно складної аргументації для дипломатичної легітимізації ударів по об'єктах цивільної інфраструктури, під якою ХАМАС навмисно приховував свої командні пункти [28; 29].

Новітні соціологічні та психологічні дослідження показують складний вплив такого інформаційного середовища на суспільство. Вони підтверджують, що рівень особистої тривожності та вигорання (особливо серед працівників служб швидкого реагування) прямо корелює з надмірним споживанням медіа під час війни. Проте, згідно з салютогенною теорією А. Антоновського, високий рівень «почуття зв'язності» та збереження довіри до базових державних інституцій залишаються ключовими факторами ментальної стійкості нації [12; 13; 14]. Ізраїльська модель переконливо доводить: у моменти екзистенційної загрози існуванню нації класичні ліберальні механізми саморегуляції можуть виявитися абсолютно недостатніми для забезпечення необхідної інформаційної тиші та збереження життя солдатів на передовій.

Повномасштабна російсько-українська війна стала глобальним каталізатором кардинальної трансформації теорії та практики стратегічних комунікацій у всьому світі. Досвід України є абсолютно унікальним історичним прикладом того, як держава зі значно меншим ресурсним та економічним потенціалом змогла блискуче нав'язати свою ініціативу в когнітивному домені глобальному, ядерному гравцеві [1]. Цей комунікаційний феномен пояснюється майстерним поєднанням вертикально інтегрованих, офіційних державних

комунікацій з надзвичайно потужними горизонтальними мережами громадянського суспільства, волонтерських рухів, бізнесу та ІТ-спільноти, що створило неймовірно адаптивну, швидку та технологічно розвинену екосистему протидії.

Для опису цієї екосистеми в сучасний науковий обіг увійшло концептуальне поняття «інформаційно-медійна компонента Збройних Сил України» – широке функціональне угруповання, що включає військові масмедіа, штабні пресслужби, аналітичні центри моніторингу інформаційного простору та високопрофесійні підрозділи інформаційно-психологічних операцій Сил спеціальних операцій (ССО) [7]. Починаючи з 2014 року, і особливо інтенсивно після 24 лютого 2022 року, Україна здійснила фундаментальний перехід від жорстко бюрократизованих, повільних підходів до принципу «швидкість превалює над бюрократією». Оперативність поширення правдивої інформації стала життєво необхідною зброєю для нівелювання масованих кінетичних та кібератак ворога [23]. Інноваційним кроком у розбудові спроможностей стало рекрутування провідних цивільних фахівців зі сфер медіа, зв'язків з громадськістю, кризового менеджменту та цифрового маркетингу до лав Сил територіальної оборони ЗСУ та інших відомств. Це дозволило моментально, без тривалого циклу навчання, підвищити якість та креативність комунікаційного продукту Сил оборони [7].

Замість імплементації ізраїльської системи тотальної попередньої цензури матеріалів або повного, герметичного закриття районів ведення бойових дій для преси, військово-політичне керівництво України обрало компромісний, більш гнучкий шлях. Було запроваджено систему регулювання доступу через обов'язкову акредитацію (регламентовану Наказом Головнокомандувача ЗСУ № 73) та впроваджено концепцію зонування території бойових дій («зелена», «жовта», «червона» зони доступу в залежності від рівня оперативної загрози). Цей підхід мудро покладається на патріотизм та професійну відповідальність самих журналістів і дозволяє гарантувати постійний, безперебійний потік жорстко верифікованої інформації про злочини агресора та героїзм оборонців для міжнародної спільноти, що є критичною передумовою для збереження союзницької коаліції [3].

Українська стратегічна комунікація реалізується як «поліфонічна» – вона багатоголоса, глибоко людяна, емоційна та спрямована на демонстрацію українців насамперед як людей, що

з неймовірною гідністю борються за право на існування. Це знайшло відображення у формуванні глобального мета-нарративу «Be Brave Like Ukraine» (Будь сміливим як Україна), який різко, різке контрастує з холодною, знеособленою, брехливою та агресивною пропагандою РФ [7]. Водночас, усвідомлюючи важливість управління моральним духом нації, держава запровадила жорстку внутрішню інформаційну дисципліну щодо нерозголошення власних військових втрат та консолідувала національний телевізійний простір через єдиний марафон «Єдині новини», що дозволило запобігти інформаційному розколу суспільства у найкритичніші моменти вторгнення [8].

Надзвичайно важливим, революційним виміром українського досвіду стратегічних комунікацій періоду 2024–2026 років є масштабна, безпрецедентна інтеграція проривних інформаційних технологій у систему національної безпеки та управління державою. Цей безперервний процес розвивається у кількох паралельних, взаємопов'язаних стратегічних напрямках, що виводить Україну в абсолютні лідери технологічних військових інновацій.

З початком повномасштабної війни, усвідомлюючи загрозу фізичного знищення дата-центрів ракетними ударами, Україна була змушена екстрено мігрувати понад 10 петабайт критично важливих урядових даних. Ці дані включали національні реєстри, освітні та медичні бази, ключові фінансові системи (зокрема ПриватБанку) та операційні дані енергетичної системи «Укренерго». Вони були перенесені на захищені сервери глобальних транснаціональних корпорацій, таких як Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure та Google Cloud Platform [30]. Більше того, у січні 2024 року український парламент ухвалив безпрецедентне, революційне законодавче рішення, яке офіційно дозволило зберігати найбільш чутливу військову інформацію ЗСУ та розвідки на захищених серверах, фізично розташованих на території країн-членів НАТО. Цей крок структурно трансформував традиційне державне управління у гібридне корпоративно-державне середовище. З комунікаційної точки зору, це забезпечило український когнітивний та цифровий домен від руйнування, гарантувавши абсолютну неперервність управління, координації та безперебійного мовлення.

Другий стратегічний напрям – глибока інтеграція систем штучного інтелекту (ШІ) в інформаційну оборону. Сьогодні Україна перетворилася на унікальний глобальний полігон для випро-

бування як захисних, так і наступальних можливостей штучного інтелекту у протидії ворожим операціям з маніпулювання інформацією (Foreign Information Manipulation and Interference – FIMI) [6; 15].

Впровадження таких потужних платформ, як Osavul чи Mantis Analytics, дозволило військовим і цивільним центрам протидії дезінформації виявляти когнітивні загрози на найраніших етапах їх зародження, діючи на випередження (pre-bunking), а не просто спростовуючи вже поширені фейки [15]. Водночас створення синтетичного пресекретаря МЗС «Victoria Shi» продемонструвало партнерам абсолютно нові горизонти цифрової дипломатичної комунікації, коли швидкість донесення артикульованого нарративу до міжнародної аудиторії вимірюється хвилинами, позбавляючи противника простору для маневру. Супровідні державні програми, такі як PROMPTO AI Academy та Diia.Education, забезпечують безпрецедентний рівень масової медіаграмотності населення, який перевищив 80%.

Третій стратегічний напрям – масштабна медіатизація асиметричних бойових дій. Класичним і найбільш промовистим прикладом інноваційного підходу до застосування військової сили як комунікаційного меседжу стала унікальна операція «Spider's Web» (Павутиння), блискуче проведена українськими силами у червні 2025 року [31]. Використання роїв безпілотних систем дальнього радіуса дії для ураження стратегічних цілей глибоко на території російської федерації супроводжувалося вивіреною, хірургічною комунікаційною кампанією. Стратегічний ефект від таких асиметричних атак полягає не лише і не стільки у знищенні фізичних об'єктів. Головний здобуток – це нищівний когнітивний удар по суспільству держави-агресора, що наочно і безповоротно руйнує пропагандистський міф про «безпечні тилові зони» та недоторканність їхніх кордонів. Демонстрація візуальних доказів успіху цих зухвалих операцій працює за вже згаданим принципом «візуальної війни», генеруючи колосальний медійний резонанс у світових медіа та наочно доводячи міжнародним союзникам високу спроможність України до асиметричного домінування над переважаючим ворогом [9]. Тут знаходить своє підтвердження теза міжнародних аналітиків про те, що «стратегічна комунікація – це і є війна» [31].

Попри вражаючі, безпрецедентні для світової практики успіхи, перед українською системою стратегічних комунікацій у перспективі постають

нові, ще більш складні виклики. Виникає гострий ризик глобального комунікаційного виснаження. В міру того як війна затягується, вона поступово стає для зовнішнього світу рутинною «новою нормальністю», і фокус уваги міжнародної аудиторії та медіа неминуче зміщується на інші спалахи геополітичних криз [7].

Висновки. Проведений у статті багатовимірний, вичерпний аналіз теоретичних засад та практичного досвіду ведення бойових дій беззаперечно підтверджує, що в сучасних збройних конфліктах інформаційний простір остаточно, формально та фактично оформився як повноцінний операційний домен. Висока ефективність системи стратегічних комунікацій сьогодні є такою ж критичною запорукою національної безпеки та державного суверенітету, як і наявність достатньої кількості сучасного важкого озброєння, авіації чи артилерії. Комунікація назавжди перетворилася з допоміжної сервісної функції на потужний, самостійний механізм досягнення тактичних, оперативних та глобальних стратегічних цілей через цілеспрямований, вивірений когнітивний вплив на свідомість усіх учасників конфлікту.

Глибоке порівняння існуючих у світі концептуальних моделей переконливо доводить, що механічне, сліпе копіювання іноземного досвіду без урахування національного контексту є неефективним і небезпечним. Демократична модель Альянсу (країн-членів НАТО) пропонує Україні ідеальний ціннісний та доктринальний орієнтир – розбудову системи на засадах правдивості, максимальної прозорості, суспільної довіри та чіткого, законодавчо закріпленого розмежування функцій об’єктивного інформування громадськості

й ведення психологічних операцій. Ці демократичні принципи, концептуалізовані в найновіших стандартах АJP-10 та АJP-10.3, є безальтернативними для України в контексті її неухильного курсу на євроатлантичну інтеграцію та необхідності збереження довіри і фінансово-військової підтримки з боку урядів та суспільств західних демократій.

Водночас, гібридна модель Держави Ізраїль наочно демонструє прагматичну істину: в умовах прямої, екзистенційної загрози фізичному виживанню нації та держави, захист національних інтересів може вимагати від демократичного уряду застосування значно жорсткіших, екстраординарних підходів.

Досвід організації опору Збройних Сил України та українського суспільства становить новітню, унікальну інноваційну макромодель стратегічних комунікацій, яка вже сьогодні є предметом ретельного вивчення для військових академій, аналітичних центрів та генеральних штабів провідних держав світу. Феномен українського комунікаційного спротиву полягає в органічному, ефективному симбіозі жорсткої вертикалі державного управління та невичерпної креативної енергії горизонтальних мереж громадянського суспільства, що помножено на курс тотальної цифровізації країни.

Подальші фундаментальні наукові та прикладні дослідження в цій царині мають бути першочергово спрямовані на вивчення та прогнозування довгострокового психологічного впливу штучного інтелекту на стійкість демократичного суспільства, а також на розробку та впровадження точних математичних метрик оцінки результативності некінетичних операцій впливу в умовах тривалих, виснажливих збройних конфліктів.

Список літератури:

1. НДР «Досвід комунікаційної діяльності збройних сил у сучасних воєнних конфліктах», НУОУ, 2025р. 275 с.
2. Поронюк Р., Гапєєва О. Стратегічні комунікації як складова інформаційно-медійної компоненти. *Військово-науковий вісник*. 2024. Вип. 12. С. 245–253. DOI: <https://doi.org/10.33402/nd.2024-12-245-253>
3. Про організацію взаємодії Збройних Сил України, інших складових сил оборони та представників засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73 (зі змінами). 2022. URL: <https://mod.gov.ua/en/press/get-accreditation-1>
4. NATO. Allied Joint Publication-01 (AJP-01). Allied Joint Doctrine. NATO Standardization Office, 2023. 120 p.
5. NATO. Allied Joint Publication-10 (AJP-10). Allied Joint Doctrine for Strategic Communications. NATO Standardization Office, 2023. 85 p.
6. Bundesministerium der Verteidigung. Konzeption der Bundeswehr. Berlin: BMVg, 2012. 65 s.
7. Nilsson P.-E., Ekman I. “Be Brave Like Ukraine”: Strategic Communication and the Mediatization of War. *National Security and the Future*. 2024. Vol. 25, No. 1. P. 21–64. DOI: <https://doi.org/10.37458/nstf.25.1.2>
8. Nilsson P.-E., Hellström K. All Eyes on Ukraine – Strategic Communication in the Russo-Ukrainian War, 2023–2024. FOI-R--5758--SE. Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 2025. 118 p.

9. Horowitz M. C., Pindyck S. What Is a Military Innovation and Why It Matters. *Journal of Strategic Studies*. 2023. Vol. 46, No. 1. P. 85–114. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402390.2022.2038572>
10. Visual warfare, strategic communication, drone documentation, media framing, combat visibility. *Journal of Media and Communication Studies*. 2024. P. 1–15
11. Zamfirescu C. The Role of Strategic Communications in the Modern World: Challenges and Opportunities. *AUDRI*. 2025. Vol. 18, No. 1. P. 41–51⁸
12. Yavetz G. Trust in Government and Media Consumption During an Armed Conflict: The Case of the Israeli Public During the Swords of Iron War. *ResearchGate*. 2025. P. 1–20
13. Al-Said H., Braun-Lewensohn O. The Salutogenic Model and SOC during the Iron Swords War. *MDPI*. 2024. Vol. 15. P. 59
14. Burnout and Psychological Distress During the Iron Swords War: First Responders at Greater Risk. *Psychological Trauma*. 2025. P. 1–12
15. Padalko M. Ukraine's AI-Powered Information Defense. CIGI, 2025. 35 p.
16. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Annual Report 2024. Riga, 2025. 45 p.
17. Klippenstein K., Boguslaw D. Exclusive: Israeli Military Censor Bans Reporting on These 8 Subjects. *The Intercept*. 2023, Dec 23
18. Lahav P. Israel's Press Law. *Scholarship at Boston University School of Law*. 2018. P. 1–15
19. Ministry of Defence (UK). Joint Doctrine Publication 04: Understanding and Decision Making. Shrivenham: DCDC, 2016. 112 p.
20. NATO. Allied Joint Publication-10.3 (AJP-10.3). Allied Joint Doctrine for Military Public Affairs. NATO Standardization Office, 2024. 95 p.
21. NATO. NATO Military Policy on Public Affairs (MC 0457/3). NATO International Military Staff, 2022. 21 p.
22. U.S. Joint Chiefs of Staff. Joint Publication 3-61: Public Affairs. Washington, DC: U.S. Department of Defense, 2015. 120 p.
23. Yordonova S. The Transparency – Security Dilemma in National and International Context. OHCHR, 2020. 30 p.
24. Department of Defense. DoD Directive 5122.05: Assistant to the Secretary of Defense for Public Affairs (ATSD(PA)). Washington, DC, 2016. 25 p.
25. Department of National Defence (Canada). DAOD 2008-0, Public Affairs Policy. Ottawa: DND/CAF. 15 p.
26. Army apologizes after Nova Scotia residents receive fake letter warning of wolves. *Ottawa CityNews*. 2020. URL: <https://ottawa.citynews.ca/2020/10/13/army-apologizes-after-nova-scotia-residents-receive-fake-letter-warning-of-wolves-2789063/>¹
27. Gaza envelope area declared closed military zone. *Al-Monitor*. 2023, Oct 8
28. Israel passes law allowing government to shut down foreign news networks. *The Guardian*. 2024, Apr 1
29. Subterranean Operations: Israeli Defense Force Lessons from Gaza. *Center for Army Lessons Learned*. 2025. 20 p.
30. Mahmoud Javadi. Infrastructural entanglement and cloud hyperscalers in contemporary warfare: Insights from Ukraine, Israel and Taiwan. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2025.2593247>
31. How Ukraine's Operation "Spider's Web" Redefines Asymmetric Warfare. *Center for Strategic and International Studies*. 2025. P. 1–18

Bohaichuk V. Zh., Chernobai O. Yu., Simanskyi D. A. TRANSFORMATION OF ARMED FORCES STRATEGIC COMMUNICATIONS IN MODERN MILITARY CONFLICTS: ANALYSIS OF THE EXPERIENCE OF NATO MEMBER STATES, ISRAEL, AND UKRAINE

The article provides an exhaustive, multidimensional analysis of the evolution and transformation of strategic communications systems within the armed forces in the context of contemporary military conflicts of the first quarter of the 21st century. The study conceptualizes the definitive transition of the information space from an auxiliary sphere of combat support into a full-fledged operational domain, entirely equivalent to land, sea, air, space, and cyberspace. A profound comparative analysis is conducted on the doctrinal approaches, legal frameworks, and practical implementation of communication strategies across three primary macro-models: the democratic model of NATO member states (exemplified by the USA, UK, Germany, and Canada), the hybrid model of information space management of the State of Israel (against the backdrop of Operation «Swords of Iron» 2023–2026), and the unique innovative model of information resistance of the Armed Forces of Ukraine during the full-scale Russian-Ukrainian war. The scope of the material allows tracing the evolution from classical public internal relations to complex information and psychological operations.

The research substantiates that the foundation of NATO's communication philosophy is the principle of democratic civilian control, public accountability, and trust as the absolute «center of gravity» of information operations. This strictly precludes the use of public affairs tools for psychological manipulation of domestic audiences, a principle codified in the latest AJP-10 and AJP-10.3 doctrines. In contrast, the Israeli experience demonstrates an exceedingly complex equilibrium between democratic institutions and stringent military censorship, grounded in historical legal acts adapted to the era of social networks, global media, and subterranean urban warfare. Special attention is devoted to the phenomenon of Ukrainian strategic communications, characterized by a high degree of decentralization while preserving a unified strategic intent, the deep integration of horizontal civil society networks with the vertical apparatus of state administration, and an unprecedented level of technological adaptability. The study explores the latest trends of 2024–2026, specifically: the impact of migrating critical state and military databases to the cloud environments of global transnational corporations on national information sovereignty; the implementation of artificial intelligence systems for narrative analysis, countering cognitive threats (influence operations, «LLM-grooming»), and automated content generation; and the use of massive drone attacks and visual evidence of kinetic strikes as instruments for shaping strategic narratives within the framework of the «visual warfare» concept. The urgent necessity for Ukraine to implement advanced NATO doctrinal standards while preserving its technological and organizational agility acquired under the extreme conditions of a total war of survival is justified. Specific directions for further institutionalization of the information-media component of the defense forces of Ukraine are proposed, considering the challenges of societal communication exhaustion.

Keywords: *strategic communications, public affairs, information operations, cognitive domain, crisis communications, information security, information companies, social communications, media interaction.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026